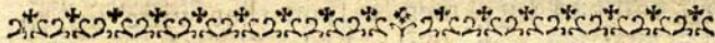

ej fastnat straxt vid nedre kanten af tjåru-ringen, utan kommit up alt til den öfva, fast än ringen merendels var öfver en tvåhand bred. År det då icke troligt, at några torde hafva sluppit öfver hela ringen; utan at fastna? Det vore fördenskul mycket nyttigt, at påfinna någon tjänlig blanning til tjåran, som ej så lätt stelnade af köld, utan hölle sig länge klibbig nog.

Således kan jag väl ej göra mig såkert hopp, at nästa år aldeles blifva fri för Frostfjärils mask i mina Trågårdar: men tviflar dock ej, at ju därav skal blifva oändeligen mindre antal, än tilårnadt var, om alla Honor förelidne höst fått hafva fritt spel. Jag ärnar flera år på lika sätt fortfara, och förmadar, at de ändteligen skola kunna aldeles utdöas. Til den ändan har jag låtit näfver-bindningen sitta qvar på tråden, hvilken jag icke tror kunna skada dem.

*Anmärkningar öfver Blod-koppor, gjorde vid Kopp-smittan i Stockholm,
åren 1760 och 1761,*

Af
GABRIEL LUND,
Medic. Doct.

Den svåra och långsama Kopp-smitta, som åren 1760 och 61 var gångse i Stockholm, besynnerligen på Södermalm, hvars dödande art,

art, närmare af Tabellerna (*) är at inhåmta, och hvilken i anseende til dess svåra tilfällen, såsom stark näsblod, fläckar, frisel-utslag, inflammation i hals och lungor, med mera, var mårkvårdig, har gifvit mig anledning til några anmärkningar, i synnerhet öfver de så kallade Blodkoppor.

Dessे viste sig, 1760 om hösten och et stycke på vinteren, jämväl ock 1761 om våren, här och där hos folk af mindre förmögenhet; men, Gudi läf! nog sparsamt, så at 5 til 6 stycken barn, voro endast af dem angrepne, så mycket jag kunde få veta. Dock, som dessे Koppor voro farlige och dödande, förtjente de få mycket mer uppmärksamhet, och förhöllo sig på följande sätt:

Början af sjukdomen, eller dess första stadium, var aldeles lika med andra svåra Koppor: hetta, hufvudvårk, ångflan och upkastrningar infunno sig; men i synnerhet viste sig en stor matthet och svaga lifskrafter, hvilket en liten och hastig puls, jämt svår andedrägt, gaf tillkänna; gemenligen var ock durklopp med i spelet.

Med andra dygnet ingick det andra stadium, ty då började röda fläckar visa sig, af hvilka några småningom högde sig, til en liten valnöts storlek, fyllde med blod; andra äter voro mindre, och somliga små, som vanliga sammanslytande Koppor; men större delen af bläsforne drog sig ofta så tilbaka in i kroppen, at de knapt voro synlige; äter viste de sig igen i sitt

(*) År 1760 dödde här 848, och år 1761, 235 Barn i Kopporna.

sitt förra skick, och kunde denna omväxling räcka hela 2 dygn. De af Koppor ej angreppna stället, voro bleka, och kring om Kopporne syntes ingen inflammation. Härvid fortfor ångflan och matthet med liten och snabb puls; hettan var ej synnerligen häftig, men näsblod infann sig som oftast, och man hade nog göra, at någorlunda kunna dämpa durkloppet.

I 3:dje, eller det så kallade suppurations stadium, blef ingen suppuration. Kopporne voro lika som förut, fyllde med blod; och då barnen, som af ångflan kaftade sig hit och dit, gnedo sönder Kopporna, fårgade den utrundna bloden lintyget, äfven som annan blod, dock något blekare. Jag kunde väl ej märka, at bottnen af Kopporna, då blåsorne refvos sönder, var gangränerad; men då blåsan fick lägga sig ned, hände, at stället, efter en liten tid, svartnade. Nu växlade hetta och köld om hvarannan; näsblod instälde sig åter skäftals; blodblandade excrementer viste sig; lifs-krafterna förfvagades mer och mer; ångflan och mattheten tog öfverhand, så at de sjuke gemenligen dogo på 5:te dygnet efter utbrättets början.

Hvarken Nitrosa, acida mineralia vitriolica, Emulsiva, Diluentia, Camphorata eller Chinata ville någon ting til sjukdomens häfvande uträffa; men de så kallade hjertstyrkande medel, tyktes aldrabäst hålla Kopporna ute. Bad nyttjades för några utan verkan; åderlätning, Spanska flugor och senaps-degar, funnos ock mindre tjänlige. Med velar, doppade i vitriol- eller alun-vatten, hindrades näsbloden, och Rhabarbarina samt lindriga opiata om aftnarna, hämmade

made durkloppet til en tid; men dessa medel voro endast lindrande, och kunde ej hindra, at ju de af Blodkoppor angrepne barnen alla do go på 7:de dygnet, räknadt från sjukdomens början.

Hvad som i synnerhet gifvit mig anledning, at som kårtalt vidröra detta flag af Koppor, är, at jag , så väl under den tid jag skött denne Kopp-sjuke barnen, som ock sedermera, flitigt och som oftast eftersökt, hos de vid handen varande Auctorer, som skifvit om Koppor, til at om dem vinnå närmare uplysnings; men funnit dem uti beskrifningarna vara skiljaktige med ofvananförrda.

SYDENHAM (*a*) talar om et flags sammanslytande Koppor, som åren 1670, 71 och 72 voro gångbara i England, hvilka utbröto på 2:dra eller 3:dje dygnet, med en jämn rödnad öfver hela ansigtet, och på kroppen upphögde sig til en oräknelig hop små blåsor, ibland hvilka här och där, besynnerligen på lären, voro liksom bränn-blåsor, fyllde med tunt blodvatten, hvilket til ymnighet utrann, då blåsan sönderrefs, och befants det underliggande köttet vara svart, och liksom af kallbrand angripet: lägger ock til, at detta svåra symptome fallan viste sig, men var altid dödande.

Detta kommer icke öfverens med de ofvannämde Blodkopporna; ty 1:o slogo dese altid ut på andra dygnet. 2:o. Voro de fyllde med blod och ej blod-vatten. 3:o Var ansigtet eller kroppen ingalunda röd öfveralt, utan tvärtom många bleka mellanställen syntes vid Bledkoporna.

(a) Oper. univ. Edit. nov. pag. 202.

porna. 4:o. Syntes det underliggande köttet ej straxt vara svart, utan ivaretade efteråt, då blåsan lagt sig ned. 5:o. Källar han det endast et symptom af sammanflytande Koppor.

Icke eller komma de öfverens med de bättre fram (*b*) beskrefne Vatiolæ nigræ, eller svarta Koppor, som är 1674 i Ängland voro gångse.

Ån mindre kurina dessa Blod-koppor vara af det flag, som BOERHAVE (*c*) omittalar, chura han nämner blåsor, fyllde med rödaktigt blodvatten, hvilka gifva tilkänna Gangræn; ty alla de uti samma §. förut nämnda omständigheter, finnas ej vid Blod-kopporna.

LISTER nämner hos ALLEN, (*d*) om et slags sammanflytande Koppor, med violetta och purpurfärgade fläckar, näsblöd och blödpink, hos hvilka det tjocka af blodet var mindre sammanhängande. Hos andra åter med blödig urin, däräst det tjocka af blodet var åfven så tunt, som sjelfva blod-vatnet; och angifver dessa Koppor af så elak art, at ingen, låger han, blifvit räddad af denna pestilentia. Men då man med dessa Koppor jämför de öfvanomrörda, faller skilnaden genailt i ögonen.

Afvenså uppräknat DE LA METRIE, (*e*) efter HELVETIUS, 4 slags sammanflytande elaka Koppor, hvaribland det 3:de flaget, tyckes til någon del komma öfverens, med de af mig anförla. Men 1:o voro blåsorna svarta 2:o.

C icke

(*b*) l. c. pag. 233. seqy. (*c*) Aphor. de Cogn. et Cur. morb. p. m. 251. §. 1397. (*d*) Synops. Univ. Med. pract. Cap. I. art. 140. p. m. 61. (*e*) Tr. de la petite verole, pag. 169.

icke mycket upphögda. 3:o. Rann en svart blod ut, då blåsorna öpnades, och bottnen var gan-grænerad. 4:o. Låto de sjuke blod-blandad urine, och 5:o. voro de af Koppor ej angrepne ställen svartaktige: hvarat skillnaden nog tydeligen visas. För öfright, säger han, at detta slaget hafver nog likhet med SYDENHAMS variolæ confluentes anomalæ. (f)

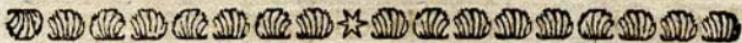
Likaledes anföres af MEAD, (g) 3 flags elaka Koppor, ibland hvilka det sista kallas variolæ Sangvineæ; men, jämförde med ofta-nämde Blod-koppor, finnes skilnaden vara nog märklig. Ty de förra tyckas icke hatva varit af den storlek, som de senare. De förra voro fylda med en svartaktig blod; de voro förenade med svartblå fläckar. I dessa sökte ock bloden sig våg, icke allenaft genom munnen, näsan och ögonen, utan ock alla kroppens öppningar, och i synnerhet genom urinen; de sednare voro endast förknippade med näsblod och blodiga excrementer. Ibland de förra funnos de, som vid slutet af sjukdomen, nämligen på 9:de eller 10:de dygnet, laxerades med lindriga medel, (h) och således återvunno hälsan; af de senare dogo alla på 7:de dygnet.

Den beskrifning SAUVAGES (i) gifver på variola hæmatodes vel Scorbatica, år til alla delar lika med HELVETII sammanflytande 3:dje flag, hvarom otvanföre år taladt; men denne, tägger han, dödade gemenligen på andra eller 3:dje dygnet,

(f) vid. Supr. (g) de Variolis et morbilliis lib. Cap. 2. pag. 17 et 18. (h) I. c. Cap. 3. p. 39. (i) Nosol. Method. Tom. II. P. I. pag. 379.

dygnet, då däremot de i Stockholm gångbare, altid på det 7:de dödade.

Hos PLENICIZ, (k) finner man en Kopp-smitta omtalt, som år 1742 var gångse, hvilken började med stor matthet, häftig feber, mycken ångslan och benågenhet til sömn. Kopporna plågade flå ut vid sluret af andra, eller början af 3:dje dygnet. De voro ej sammanklytande; men små och nedtryckta. Några af dem voro blåaktiga eller svarta. Så voro väl ock, til en del, de Koppor beskaffade i början, som af mig åro nämde; men som på anfördta ställe ej talas om blåsor, fyllda med blod, utan endast, at några af Kopporna blänade eller svartnade, kunna de icke egenteligen kallas Blod-koppor.

*Observationer på Solens Förmörkelse,
d. 4. Junii 1769, gjorda på Ob-
servatorium i Stockholm,*

Af

PEHR WARGENTIN.

Observationer på denna Förmörkelse voro angelägna, emedan man säg förut, det ock utgången besannat, at de skulle blifva nästan det enda medlet, hvarigenom Meridian-

C 2
skill-

(k) Oper. Med. Phys. Tract. II. de Variolis. pag.
51. §. XL.